

Център за оценяване в предучилищното и училищното образование
Министерство на образованието и науката

КАЧЕСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО ИЗВОДИ И ПРЕПОРЪКИ

Заседание на Отрасловия съвет за тристранно
сътрудничество в областта на средното
образование – 29.10.2018 г.

Качество на образованието

- Качеството на образованието е измеримо във всеки от аспектите и на всяко от нивата, на които може да се операционализира. То е измерима величина на училищно, регионално, национално и международно ниво; има социален, педагогически и икономически аспект; атрибут е на всяка от ключовите характеристики на образователната система – ресурси, функциониране, резултати.
- От друга страна, тук, все още не сме се обединили около определение за качество на образованието, което да е прието от всички заинтересовани страни. Наредба № 16 за управление на качеството в институциите е в процес на преработка и трябва да дефинира определение за качество на образованието.

Основни приоритети в работата на ЦОПУО

1. Организация и провеждане на националните външни оценявания (НВО):
в IV, в VII, в X клас;
2. Държавни зрелостни изпити (ДЗИ);
3. Изследвания, свързани с резултатите от обучението на учениците по различни предмети:
 - Функционална грамотност в V, в IX клас; на 7 ноември предстои в VI клас
 - История и цивилизации
 - География и икономика
 - Човекът и природата
 - Биология и здравно образование
 - Химия и опазване на околната среда
 - Изследване за нагласите на учениците, свързани с професионалното образование в VII и в XI клас
 - Регионални външни оценявания в партньорство с РУО
 - Разработване на тестове за входни нива в помощ на учителите

Основни приоритети в работата на (ЦОПУО) - 2

4. Участие в международни изследвания:

PISA (Programme for International Student Assessment) – Програма за международно оценяване на 15-16 годишните ученици

PIRLS (Progress in International Reading Literacy Study) – Международно изследване на уменията за четене на учениците от IV клас

TIMSS (Trends in International Mathematics and Science Study) – Международно изследване на уменията по математика и природни науки на учениците от **IV клас** и VIII клас

ICCS (International Civic and Citizenship Education Study) – Международно изследване на гражданското образование

TALIS (Teaching and Learning International Survey) – Международно изследване за преподаване и учене

Международните образователни изследвания се подготвят и осъществяват от организации, представляващи правителствата на група страни и от независими изследователски институти и агенции. Те целят да измерят ключови компетентности в няколко области, като по този начин предоставят данни за състоянието и развитието на образователните системи и ролята на образователните политики и практики. Позволяват на всяка участваща страна да съизмери резултатите си с всяка друга, като отчита различията във функционалния контекст. **Много важно – поради цикличността си дават възможност за проследяване на тенденции.** Подготовката и провеждането на тези изследвания се подчиняват на много строги технически изисквания, засягащи широк кръг процедури – от начина, по който се формира представителната извадка на дадена страна, до верифицирането на преведените изпитни материали.

ФАКТОРИ, КОИТО ВЛИЯТ НА КАЧЕСТВОТО И ПРЕДПРИЕТИ ПОЛИТИКИ (ИЗВЕДЕНИ ОТ МЕЖДУНАРОДНИТЕ ИЗСЛЕДВАНИЯ)

Области на интервенция	Фактор	Действаща политика на МОН
Учебно време	Увеличаване на общото време, в което учениците пребивават в училище и увеличаване на учебното време	Разширен обхват на предучилищното образование. Въвеждане на целодневно обучение.
Равни възможности за учене	Подкрепа на учениците с непривилегирован социално-икономически статут	Осигуряване на допълнително обучение.
Ресурсно осигуряване	Засилване на авторитета на учителската професия	Квалификацията на учителите; първоначалното обучение на учителите; гъвкаво насочване на високо квалифицираните учители в училищата, в които предизвикателствата са най-големи; заплащането на учителите; непрекъснато обучение и квалификация, както и възможности за кариерно развитие и израстване.
	Ефективно разпределяне на ресурсите	Целенасочено финансиране на учебните институции в изоставашите региони и въвеждане на целеви програми.
Резултати на учениците	Стандартизирани процедури за оценяване	Въвеждане и развитие на стандартизираното външно оценяване в края на клас или етап на подготовка.
	Преосмисляне на приоритети на учебните програми	Със ЗПУО и новите учебни програми въвеждане на учебно съдържание, което съответства на интересите на съвременните млади хора и отразява знанията и уменията, които са потребни на обществото на 21 век.

Предучилищно възпитание и подготовка

Посещаване на детска градина или предучилищна група

Данните са събрани от родителите

България	Ученици, посещавали детска градина или предучилищна група							
	3 години или повече		Между 1 и 3 години		1 година или по-малко		Не са посещавали	
Година	% ученици	Среден резултат	% ученици	Среден резултат	% ученици	Среден резултат	% ученици	Среден резултат
2016	79 (1,7)	564 (3,9)	8 (0,6)	527 (8,8)	10 (1,1)	511 (9,1)	3 (0,6)	489 (14,5)
2011	58 (1,8)	546 (3,3)	26 (1,2)	530 (5,1)	6 (0,6)	495 (8,1)	10 (1,1)	497 (10,3)
2006	53 (1,8)	560 (4,0)	27 (0,9)	543 (7,2)	7 (0,8)	525 (8,3)	13 (1,2)	537 (9,7)
2001	*57 (1,7)	*559 (3,4)	^16 (0,8)	^557 (4,8)	14 (1,1)	541 (7,1)	13 (1,3)	538 (9,0)
PIRLS 2016 средно	59 (0,2)	520 (0,5)	18 (0,1)	507 (0,8)	12 (0,1)	498 (0,9)	11 (0,1)	472 (1,5)

* 2 години или повече

^ Между 1 и 2 години

Училище и училищна среда

Социално-икономически статус (СИС)

Данните са събрани от директорите

България	По-висок СИС - училища, в които повече от 25% от учениците са от семейства с висок СИС и не повече от 25% от учениците са от семейства с нисък СИС		Нито по-висок СИС, нито по-нисък СИС		По-нисък СИС - училища, в които повече от 25% от учениците са от семейства с нисък СИС и не повече от 25% от учениците са от семейства с висок СИС	
	% ученици	Среден резултат	% ученици	Среден резултат	% ученици	Среден резултат
Година						
2016	15 (3,5)	585 (7,9)	51 (4,3)	565 (5,4)	34 (3,6)	520 (7,9)
2011	15 (3,3)	561 (6,2)	43 (4,3)	549 (4,5)	42 (4,4)	506 (7,8)
PIRLS 2016 средно	38 (0,5)	530 (0,9)	33 (0,5)	513 (0,9)	29 (0,4)	487 (1,1)

Училища, в които езикът на теста е майчин

Данните са събрани от директорите

България	За над 90% от учениците		За 51 – 90% от учениците		За 50% или по-малко от учениците	
	% ученици	Среден резултат	% ученици	Среден резултат	% ученици	Среден резултат
Година						
2016	55 (4,1)	580 (3,8)	25 (3,8)	545 (5,3)	20 (2,7)	482 (8,7)
2011	51 (4,1)	558 (3,6)	23 (3,6)	520 (4,7)	26 (3,4)	492 (11,3)
2006	62 (3,9)	566 (5,0)	16 (2,4)	508 (9,0)	22 (3,1)	521 (5,9)
2001	61 (3,9)	569 (3,9)	16 (2,3)	536 (11,2)	23 (3,2)	509 (12,2)
PIRLS 2016 средно	63 (0,4)	512 (0,5)	20 (0,4)	515 (1,1)	18 (0,3)	493 (1,9)

ФАКТОРИ, КОИТО ВЛИЯТ НА КАЧЕСТВОТО И ПОЛИТИКИ (ИЗВЕДЕНИ ОТ МЕЖДУНАРОДНИТЕ ИЗСЛЕДВАНИЯ)

Области на интервенция	Фактор	Политики за реализиране
Равни възможности за учене	Намаляване на разликите между резултатите на момичетата и момчетата	Например посредством популяризиране на учебните предмети/професии, които традиционно са доминирани от представителите на единия пол.
Ресурсно осигуряване	Поощряване на сътрудничеството между родителите, учителите и училищното ръководство	Посредством различни програми за сътрудничество; активно въвличане на родителите в политиките на училището и неговото управление; споделяне на добри практики и др.
	Повишаване на училищната автономия	Например посредством предоставяне на по-голяма автономия на училищата по отношение на бюджета, учебния план и учебните програми, както и оценяването.
Резултати на учениците	Подкрепа на учениците с ниски резултати	Непрекъснато осигуряване на обратна връзка за резултатите на учениците (оценяване) и създаване на механизми за превенция срещу изоставане на учениците посредством приспособени учебни програми или допълнително обучение за учениците, застрашени от изоставане в подготовката си.

Цели

Да се установи в каква степен е усвоен общообразователният минимум за съответния учебен предмет, чрез измерване постигането на очакваните резултати от обучението, определени с ДОИ за учебно съдържание. Минимумът включва базисни знания и умения, които са необходими и достатъчни за преминаването на учениците от четвърти в пети клас.

Препоръки

Да не се пресилва значението на оценката от външното оценяване и да се превръща в основен показател, по който се съди за работата на учителя. Учениците имат различно равнище на подготовка, на обща култура, на среда за обучение и следователно не е коректно механично да бъдат съпоставяни резултатите. Данните от външното оценяване следва да се използват *стимулиращо*, с цел подобряване на качеството на обучение, установяване на затрудненията, които да бъдат преодолявани.

Получената обратна информация да се прилага не санкциониращо, а стимулиращо за процеса на обучение по съответния предмет.

Цели по чл.44(1) от Наредба №11:

- диагностика на индивидуалния напредък и на образователните потребности на учениците;
- мониторинг на образователния процес за прилагане на политики и мерки, насочени към подобряване качеството на образование;
- установяване на степента на постигане на отделни очаквани резултати от обучението по учебен предмет, определени в учебната програма за съответния клас;
- установяване на степента на постигане на отделни очаквани резултати от обучението в края на прогимназиалния етап по учебен предмет, определени в държавния образователен стандарт за общо образователна подготовка;
- използване на резултатите от НВО като балообразуващ елемент при приемането на ученици в VIII клас.

Препоръки

Предстои провеждане на НВО с промяна на формата през тази учебна година, като се въведат нови елементи. Работите ще се оценяват в електронна среда. Обучението на оценителите е ключово важно, за да се гарантира обективност в оценяването. Форматите са оповестени на интернет страницата на МОН.

Цели

ДЗИ измерват постигнатите резултати, включващи знания, умения, отношения или компетентности, от обучението по съответния учебен предмет или цикъл от учебни предмети в задължителната подготовка в гимназиалния етап на образование, независимо от продължителността на етапа и от предвидените учебни часове за съответния учебен предмет или цикъл от учебни предмети. При успешно положени ДЗИ се придобива средно образование, което се удостоверява с диплома за завършено средно образование.

Препоръки

Психометричен анализ на тестовите задачи и композираните тестове от последните две-три учебни години. След това за започне подготовката на новите формати и инструментариума за учебна година 2021/2022 и да се изпълнят всички стъпки, които се изискват за качествен тест.

ОБЩИ ПРЕДЛОЖЕНИЯ

- Провеждането на НВО в края на етап е задължителен елемент за една модерна образователна система. Това ще улесни мониторинга на образователния процес за прилагане на политики и мерки, насочени към подобряване качеството на образованието особено в периода на една реформираща се образователна система.
- Да се наблегне на развиване на методи за вътрешното оценяване за подобряване на качеството на обучение.
- Непрекъснато да се обновява системата за външно оценяване – да се правят психометрични анализи на всички тестови задачи и тестове, нови формати, подобряване на системата за оценяване на задачи със свободен отговор.
- Да се усъвършенства оценяването с тестове.
- Да се разработи механизъм за докладване на резултатите от НВО и ДЗИ на училищно ниво, който да подпомага училищните екипи в разработването на конкретни политики за подобряване на постиженията на учениците.

Изследвания, свързани с резултатите от обучението на учениците по различни предмети: входно равнище на функционална грамотност в IX клас

Министерският съвет на Република България на свое заседание на 21.09.2017 година прие Национален план за действие за периода 2017-2018 г. в изпълнение на Националната стратегия за насърчаване и повишаване на грамотността (2014-2020). В изпълнение на цел „Повишаване на равнището на грамотност“ се проведе входно равнище за оценяване на функционалната грамотност на 5000 ученици от IX клас през 2017 година в 28-те региона с методическата подкрепа на ЦОПУО.

Инструментариумът включва 24 задачи върху 3 различни текста. 18 от задачите в теста са с избираем отговор, 6 – с кратък свободен отговор. Максималният възможен бал е 36 точки, като 18 от тях са от задачите с избираем отговор и 18 – от задачите с кратък свободен отговор.

Задачите в инструментариума са насочени към измерване на три познавателни равнища:

- намиране и извличане на информация (7 задачи),
- обобщаване и тълкуване (10 задачи),
- осмисляне и оценяване (7 задачи).

Функционална грамотност в IX клас

Оценка	бр.ученици	%	кумулятивен %
Слаб 2	586	10,9	10,9
Среден (3,00 – 3,49)	593	11,1	22,0
Добър (3,50 – 3,99)	403	7,5	29,5
Добър (4,00 – 4,49)	961	17,9	47,5
Много добър (4,50 – 4,99)	1155	21,6	69,0
Много добър (5,00 – 5,49)	1072	20,0	89,0
Отличен (5,50 – 5,99)	564	10,5	99,6
Отличен 6	23	0,4	100,0

Резултатите на първите две групи са тревожни – с оценки слаб и среден с тенденции към слаб, те представляват близо 20 % от тестираните ученици. Едно от възможните обяснения на ниските им резултати е отсъствието на умения за четене – от базисно декодиране през знания за думите, граматическите и по-големите лингвистични и текстови структури и техните отличителни черти. С тези изводи не се търсят причините за тези неблагоприятни последици от различни по сила и време фактори, очевидната констатация има предназначение да обърне вниманието на учителите (не само по български език и литература) за приемането на спешни мерки за подобряване и повишаване на функционалната грамотност на учениците като съществен фактор за подобряване на резултатите от учебно-възпитателната дейност в училище. Учениците от извадката с добри и много добри резултати представляват най-многобройната група – близо 45% от тестираните. Голямото предизвикателство пред учителите е да мотивират в още по-голяма степен онези ученици (30% от тестираните), чиито резултати са с тенденция към по-високи постижения. И не на последно място – подкрепа е нужна и за онези 11 % от участниците в извадката, които демонстрират много добри и отлични резултати.

Изводи и препоръки

Въз основа на резултатите от проведеното входно равнище могат да се направят няколко основни извода:

- По-голямата част от учениците в училищата от извадката имат добра базова грамотност, която позволява техните компетентности в областта на функционалната грамотност да бъдат надградени, като внимателно се идентифицират проявените дефицити и се приемат мерки за тяхното преодоляване. **Диагностичната процедура изисква конкретика в действията на училищно равнище.**
- Учениците от училищата, включени в извадката, се справят успешно със смесените текстове и повествователните непрекъснати текстове. По-трудна се оказва работата върху съставни текстове, в които се защитават различни идеи и възгледи.
- Учениците от училищата, които са включени в извадката, се справят по-успешно със задачите с избираем отговор, а се затрудняват при работата си със задачи, които изискват кратки свободни отговори. Едно от възможните методически решения е свързано с предварителната подготовка и планиране на урочната дейност, като предварително се обмислят и формулират кратки, ясни въпроси. Една от възможните форми за подобряване на резултатите е внимателно и съобразено с нормативните изисквания устно текущо изпитване.
- Деветокласниците в училищата от извадката демонстрират увереност при решаване на задачи от първо познавателно равнище за „намиране и извличане на информация“ от текста и задачи, измерващи второ познавателно равнище „обобщаване и тълкуване“. В най-голяма степен затрудненията по отношение на функционалната грамотност са свързани с третото познавателно равнище „осмисляне и оценяване“. За реалното надграждане на уменията трябва да се отчита йерархическата зависимост между познавателните равнища. Това в педагогическата практика означава да се диференцират усилията и да се работи активно с всички ученици – със средни резултати, с резултати под средните и над средните. Домашните работи могат и трябва да бъдат съобразявани с конкретните резултати на учениците не от цялата паралелка, а от подгрупите в тази паралелка. Добрите практики (като работата по групи) трябва да бъдат насърчавани и

Заклучение

За подобряване на качеството на образованието

Дейности по мерките, които МОН предприема:

- Разработване на инструментариум, съобразен с новите концептуални модели за националните външни оценявания в IV, в VII и в X клас (в сътрудничество с водещи академични и научни институции).
- Методическо подпомагане при организацията и провеждането на външни оценявания (на регионално и на училищно равнище) по всички учебни предмети.

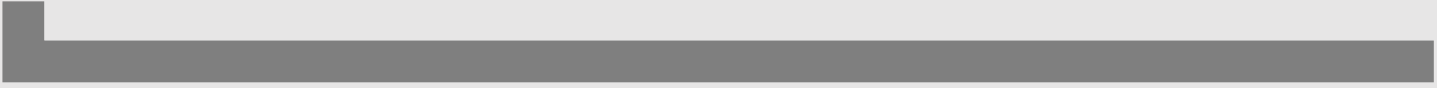
Дейности в подкрепа на учителите:

- Разработване на инструментариум и модели за провеждане на входни равнища с диагностична цел.
- Разработване на изпитни материали за различни видове изпити, които се провеждат в средното образование.
- Обучения на оценители за НВО.
- Обучения на учители за прилагане на иновативни методи в преподаването и оценяването на знанията на учениците.

Участие в международните изследвания:

- Анализ на данните от международните изследвания на качеството на училищното образование.
- Публикуване на доклади с резултатите от международните изследвания.
- Популяризиране на резултатите сред образователните институции.
- Обучения на учители с цел запознаване и работа със съдържателните рамки на изследванията и методите за оценяване.

НА WWW.COPUO.BG СА ПУБЛИКУВАНИ ДОКЛАДИТЕ
ОТ МЕЖДУНАРОДНИТЕ ИЗСЛЕДВАНИЯ

Благодаря за вниманието!

Неда Кристанова, директор на ЦОПУО